

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2001 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 11 § lagen om grundläggande ut- bildning, 7 § gymnasielagen och 12 och 17 § la- gen om yrkesutbildning

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 11 oktober 2000 en proposition med förslag till lagar om ändring av 11 § lagen om grundläggande utbildning, 7 § gymnasielagen och 12 och 17 § lagen om yrkesutbildning (RP 142/2000 rd) till kulturutskottet för beredning.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet har i enlighet med riksdagens beslut lämnat utlåtande i saken (ShUU 20/2000 rd). Utlåtandet ingår som bilaga till betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Kirsi Lindroos och regeringsrådet Matti Lahtinen, undervisningsministeriet
- överdirektör Aslak Lindström, Utbildningsstyrelsen
- forskarprofessor Matti Rimpelä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes
- docenten, utbildningsdirektör Päivi Palojoki, Helsingfors universitet, institutionen för hushålls- och slöjdvetenskap
- professor Markku Pyysiäinen, Helsingfors universitet, institutionen för lärarutbildning

- professor Kerttu Tossavainen, Kuopio universitet, institutionen för vårdvetenskap
- ombudsman Riitta Sarras, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- ordförande Eeva-Leena Valve, Aineopettajaliitto ry
- ordförande Mervi Skyttä och rektor Airi Kansanen, Biologi- och geografilärarnas förbund rf
- ordförande Harri Rinta-aho och styrelseledamoten Najat Ouakrim, Förbundet för lärarna i historia och samhällslära FLHS rf
- ordförande Mirja Hannula och lektor Marjo Hannukkala, Hushållslärarnas Förbund rf
- verkställande direktör Matti Järvinen, Trafikskyddet
- ombudsman Sirpa Wass, Luokanopettajaliitto ry
- ordförande Pentti Parviainen, Riksförbundet för Lärare i Matematiska Ämnen MAOL rf
- ordförande Pertti Helin, Finlands Gymnastiklärarförbund rf
- ordförande Hannu Vuorinen, Handelslärarna i Finland rf
- ordförande Eeva-Liisa Urjanheimo, Finlands Hälsovårdarförbund FHVF rf
- ordförande Sirkka Aadeli, Textillärarförbundet rf
- styrelseledamoten Tapio Ikävalko och verkställande direktör Martti Mäki, Hälsan rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning. I den grundläggande utbildningen skall ingå hälsokunskap som ett gemensamt ämne för alla elever. Läroämnet medborgarfärdighet föreslås bli struket i läroämnesteckningen. Gymnastik och hälsokunskap skall

vara separata ämnen i gymnasiet och i den grundläggande yrkesutbildningen. Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa. I en förordning av statsrådet bestäms när undervisningen i hälsokunskap som ett separat ämne skall börja.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Allmänt

Av de orsaker som framgår av propositionens motivering och med stöd av erhållen utredning finner utskottet propositionen behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen men med följande anmärkningar.

Utskottet omfattar regeringens uppfattning att hälsokunskap och hälsofostran, säkerhetsfärdigheter och sådana allmänna kunskaper och färdigheter som är viktiga för att vi skall kunna fungera i samhället och klara oss i olika livssituationer har fått alltför liten uppmärksamhet i den grundläggande utbildningen. Uppgifterna om barns och ungas hälsotillstånd ligger till grund för att hälsokunskap har avdelats till ett särskilt läroämne. Enligt den senaste skolhälsoundersökningen har olika slag av symtom hos eleverna ökat. Förklaringen kan enligt undersökningen sökas i hemmen, fritiden och skolarbetet. En orsak som anknyter till skolarbetet är att skolan inte ger de unga lämpliga kunskaper och färdigheter i hur de skall sköta sig och sin hälsa.

Utskottet finner målen för undervisningen i hälsokunskap viktiga. Meningen är att ge de unga kunskaper, färdigheter och positiva attityder till hälsofrågor och att lära dem att ta ställning till olika värderingar som har med hälsan att göra. Utskottet understryker att undervisningen bör stödja de ungas sunda utveckling till humana människor och främja deras fysiska, psykiska och sociala hälsa och välbefinnande. Andra viktiga områden att utveckla vid sidan av egentlig hälsokunskap och hälsofrämjande insat-

ser är de ungas sociala färdigheter och allmänna förmåga att klara av olika livssituationer, familje- och konsumentupplysningen samt säkerhetsfärdigheter och säkerhetskompetens, poängterar utskottet vidare. Ju mer samhället och familjestrukturen förändras, desto viktigare är det att stödja eleverna i deras uppväxt och underlätta växelverkan mellan individen och omgivningen.

Enligt utredningar återverkar barns och ungas bristande motions- och idrottsintresse starkt på deras hälsotillstånd. Utskottet poängterar att gymnastik och idrott har en viktig roll att fylla i skolundervisningen vid sidan av hälsokunskap.

Utskottet understryker att om vi i skolundervisningen satsar på de frågor som innefattas i ämnet hälsokunskap, har alla elever lika möjligheter att tillägna sig dessa viktiga kunskaper och färdigheter.

Utskottet pekar på att att hela skolmiljön lika väl som hemmen och den övriga skolpersonalen har ett stort ansvar. En god skolmiljö förutsätter att hela gemenskapen stöder barnets fostran och utbildning. När undervisningen i hälsokunskap och hälsoupplysningen i skolan fungerar bäst är den en gemensam sak för hela skolpersonalen. Skolhälsovårdarna är en viktig resurs i detta sammanhang.

Utskottet poängterar att hur ambitiösa målen för undervisningen i hälsokunskap än är, betyder den föreslagna lagändringen ändå inte att skolans alla psykosociala problem får en lösning. Överutbudet på information och fragmenteringen av själva livet har ökat under de senaste åren. Känslan av ångest och hjälplöshet har vuxit sig allt starkare hos många barn, unga och till

och med lärare. För att lösa dessa problem räcker det inte bara med att undervisningen i hälsokunskap byggs ut och att bättre undervisningsmetoder tas fram. Utskottet vill se målmedvetna insatser för att utveckla hela skolan genom att principen "göra och undersöka" ges mera plats i undervisningen. Det är nödvändigt att undervisningen över lag målmedvetet integreras inom skolan och att levande kontakter knyts med omvärlden. Skolan måste ge eleverna grundläggande inlärningsfärdigheter. Betydelsen av att skolan skapar förutsättningar för en stark och positiv självkänsla, jaguppfattning och personlighet hos eleverna kan inte nog understrykas.

De sakkunniga som utskottet har hört har klart uttalat sig för att undervisningen i hälsokunskaper och hälsorelaterade färdigheter bör sättas in i årskurserna 1—6. Därför är det nödvändigt att utreda om detta är möjligt, menar utskottet. Men eftersom frågan har samband med timfördelningen inom den grundläggande undervisningen och skoldagens längd, är det inte lämpligt att göra några ändringar när enskilda ämnen behandlas.

Enligt propositionen kunde åtminstone en del av undervisningen i hälsokunskap i årskurserna 1—6 vara integrerad i undervisningen i andra ämnen och därmed behöver särskilda timmar inte nödvändigtvis anvisas för hälsokunskap. Utskottet framhåller att undervisningen i årskurs 1—6 bör vara integrerad.

Lärarnas behörighet och fortbildningen för lärare

I propositionens motivering sägs meningen vara att föreskriva genom förordning att klassläraren har behörighet att undervisa i hälsokunskap som är integrerad i klassundervisningen. Med undantag av undervisningen under en övergångsperiod är de lärare behöriga att meddela ämnesundervisning i hälsokunskap som har allmän ämneslärarkompetens och som inom hälsovetenskaper har slutfört studier omfattande minst 35 studieveckor för ämneslärarutbildningen. I gymnasiet gäller allmän ämneslärarkompetens och minst 55 studieveckors studier i hälsovetenskaper inom ramen för ämneslärarutbildningen el-

ler om läraren har slutfört studier omfattande 55 studieveckor i något annat ämne som han eller hon undervisar i, minst 35 studieveckors studier av det slag som avses ovan. För den grundläggande yrkesutbildningen föreslås mindre strikta bestämmelser. Den som har avlagt lämplig högskoleexamen skall alltså också kunna undervisa i hälsokunskap.

Utskottet framhåller att ämneslärarna i till exempel biologi, huslig ekonomi, gymnastik och idrott eller samhällskunskap redan har avlagt nödvändigt lärdomsprov och innehar behövliga färdigheter för undervisning i hälsokunskap och att det därför är motiverat att de i rätt stor omfattning får räkna sig sina tidigare studier till godo.

Kulturutskottet omfattar social- och hälsovårdsutskottets utlåtande och konstaterar att det är en synnerligen krävande uppgift att lära ut hälsokunskap på ett planmässigt sätt, från basfakta till mera avancerade kunskaper och färdigheter. Adekvata resurser bör därför avsättas för fortbildningen av lärare för att utbildningen skall kunna genomföras på det sätt som regeringen avser i propositionen. Utskottet hyser dock vissa farhågor om finansieringen av fortbildningen och påbyggnadsutbildningen över lag. Det enorma behovet av lärarutbildning när det gäller förskoleundervisningen och hälsokunskap får inte inkräkta på resurserna för den övriga fortbildningen och påbyggnadsutbildningen för lärare.

Utskottet hänvisar till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande också på den punkten att en grundläggande förutsättning för att hälsokunskap som läroämne inte skall belastas av fördomarna mot den gamla hälsoläran är att det finns läromedel som intresserar barn och unga och tar hänsyn till deras perspektiv.

Läroämnet får inte kännas som ett nödvändigt ont som eleverna inte kan uppbringa ett genuint intresse för, menar utskottet, för då nås målen med undervisningen i hälsokunskap inte.

Ikraftträdelse

Utskottet föreslår att årtalen i lagförslagens ikraftträdelsebestämmelser skall ändras. (*Utskottets ändringsförslag*)

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet vördsamt

*att lagförslagen i övrigt godkänns utan
ändringar men ikraftträdelsebestäm-*

*melserna med ändringar (Utskottets
ändringsförslag).*

Utskottets ändringsförslag

1.

Ikraftträdelsebestämmelsen (2 och 3 mom. som i RP)
Denna lag träder i kraft den 2001.

2.

Ikraftträdelsebestämmelsen (2 mom. som i RP)
Denna lag träder i kraft den 2001.

3.

Ikraftträdelsebestämmelsen (2 mom. som i RP)
Denna lag träder i kraft den 2001.

Helsingfors den 18 april 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd (delvis)
medl. Tapio Karjalainen /sd
Jyrki Katainen /saml (delvis)
Inkeri Kerola /cent
Ossi Korteniemi /cent (delvis)
Irina Krohn /gröna
Markku Markkula /saml
Margareta Pietikäinen /sv (delvis)
Leena Rauhala /fkf

Säde Tahvanainen /sd (delvis)
Ilkka Taipale /sd (delvis)
Irja Tulonen /saml (delvis)
Unto Valpas /vänst
Pia Viitanen /sd
ers. Lauri Oinonen /cent (delvis)
Kalevi Olin /sd (delvis)
Hannu Takkula /cent (delvis)
Raija Vahasalo /saml.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Marjo Hakkila.

RESERVATION 1***Motivering***

Det är en krävande uppgift att undervisa i hälsokunskap utifrån de mål som ställts upp för undervisningen. Därför bör det ses till att det finns resurser för fortbildning av lärarna. En grundläggande förutsättning för att målen i propositionen skall nås är att lärarna får utbildning och har behövlig kompetens i ämnet och att det produceras lämpliga läromedel.

Därtill bör det noteras att det som bäst pågår kompetensgivande förskolläro- och lärutbildning, som det inte har anvisats tillräckliga anslag för. Det planeras också andra kompletterande utbildningsprogram för lärare utan att det finns behövliga ekonomiska resurser för det.

Regeringen framhåller i sin proposition att det inte får några särskilda ekonomiska konsekvenser att hälsokunskap definieras som ett läroämne. Lagförslaget borde åtföljas av garantier för att de ekonomiska resurserna räcker till, också

för ett utvecklings-, forsknings- och utbildningsprogram för hälsokunskap under de kommande åren.

Vi anser därför att anslag för utbildningen bör avsättas i motsvarighet till behovet, däribland för eventuella vikariat.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

att följande uttalande godkänns utifrån reservationen:

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter utifrån det ovan anförda att regeringen avsätter adekvata anslag för fortbildning för lärare genom finansiering utanför undervisningsväsendets anslagsram.

Helsingfors den 18 april 2001

Inkeri Kerola /cent
Ossi Korteniemi /cent
Osmo Puhakka /cent

Leena Rauhala /fkf
Lauri Oinonen /cent

RESERVATION 2

Motivering

Regeringen föreslår att hälsokunskap skall vara ett gemensamt ämne för alla elever inom den grundläggande undervisningen. Samtidigt föreslås medborgarkunskap bli struket som läroämne. I gymnasiet och den grundläggande yrkesutbildningen kommer gymnastik och hälsokunskap att vara två separata läroämnena.

För målen med undervisningen i hälsokunskap är lärarnas pedagogiska kunskaper och fördjupade kompetens i ämnet hälsokunskap av största vikt. Det beror på hela skolgemenskapen som inlärningsmiljö om barn och unga skall inse vilken roll hälsokunskap spelar för dem i livet. Det krävs en nära samverkan mellan alla berörda aktörer för att skolgemenskapen skall utvecklas i en positiv riktning i hälsofrågor.

Regeringen föreslår i propositionen att skolorna skall kunna anlita skolhälsovårdens personal och olika medborgarorganisationer som arbetar med hälsofrågor till stöd för en effektivare undervisning i hälsokunskap. Lärarna i hälsokunskap måste garanteras tillräckliga möjligheter till fortbildning och kompletterande utbildning, och den pedagogiska kompetensen i ämnet bör vidareutvecklas. Undervisningen i det föreslagna nya ämnet kräver ett skickligt pedagogiskt grepp, som det inte går att tillägna sig på någon snabbkurs. En förutsättning för att de krävande målen för undervisningen i hälsokunskap skall nås är att timfördelningen och utvecklingen av hela läroplanen behandlas som en helhet. Inlärningsprocessen bör ske utifrån egen aktiv medverkan och erfarenheter som förstärker en sund självkänsla. Hälsokunskap får inte bli en samling teoretiska kunskaper utan sammanhang, utan ämnet bör förstärka elevernas självkännedom och hälsokunskaper. Utbildningen för lärare i hälsokunskap bör utvecklas och integrera en bredare och tillika utförligare definition av själva begreppet, liksom ämnets betydelse i utbildningen på olika åldersstadier och i läropla-

ner. Propositionen tar inte klart ställning till vilket slag av läroämne hälsokunskap egentligen är.

För att avgöra om undervisningen uppfyller kvalitetskriterierna eller inte krävs det en noggrannare bedömning av lärarnas behörighet. Vi står inför en ny situation i bedömningen av kompetensen för undervisning i hälsokunskap, trots att ämnet har varit integrerat i undervisningen i andra ämnena.

Enligt propositionens motivering är det meningen att föreskriva om lärarbehörigheten genom förordning. Kulturrutskottet omfattar propositionen på denna punkt.

De som avlagt magisterexamen i hälsovetenskaper (lärarutbildning) (Förordningen om examina i hälsovetenskaper 628/1997) lämpar sig synnerligen väl som lärare i hälsokunskap inom den grundläggande utbildningen samt i gymnasiet och den grundläggande yrkesutbildningen. En magister i hälsovetenskaper med vårdvetenskap eller hälsovetenskaper som huvudämne och slutfört lärarutbildningsprogram har redan då han eller hon påbörjar sin universitetsutbildning en yrkeshögskoleexamen på universitetsnivå och till exempel hälsovårdarbehörighet samt praktisk erfarenhet av arbetet till exempel på barnrådgivningen och skolhälsovården. Utbildningsprogrammet för lärare i hälsovetenskaper ger lärarna fördjupad och allsidig kompetens i hälsofrämjande. I lärarutbildningen ingår vidare modern nätverkspedagogisk undervisnings- och handledningskompetens och samarbets- och teamarbetsfärdigheter. Enligt undersökningar är dessa kunskaper och färdigheter nödvändiga när hälsoundervisningen ses över och genomförs i praktiken.

Förslaget

Med stöd av det ovan anförda föreslår jag

att följande uttalande godkänns:

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att också en magister i hälsovetenskaper med hälsovetenskaper eller vårdvetenskap som huvudämne och lärarutbildning på studieprogrammet blir behörig att undervisa i hälsokunskap.

tenskaper eller vårdvetenskap som huvudämne och lärarutbildning på studieprogrammet blir behörig att undervisa i hälsokunskap.

Helsingfors den 18 april 2001

Leena Rauhala /fkf